

О. П. Подра¹, Н. Я. Петришин², Л. С. Ноджак³
Національний університет “Львівська політехніка”,
кафедра зовнішньоекономічної та митної діяльності
ORCID: ¹ 0000-0002-6081-6250, ² 0000-0003-4642-1778, ³ 0000-0001-9406-4846

ОСОБЛИВОСТІ КЛАСИФІКАЦІЇ ТА ВИКОРИСТАННЯ ЗАХОДІВ НЕТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

<http://doi.org/10.23939/semi2021.02.098>

© Подра О. П., Петришин Н. Я., Ноджак Л. С., 2021

Досліджено особливості класифікації та використання заходів нетарифного регулювання. Встановлено, що єдиної прийнятої у всьому світі класифікації заходів нетарифного регулювання поки що не вироблено, а найпопулярнішими та найчастіше використовуваними є класифікації, розроблені Світовою організацією торгівлі (СОТ), Міжнародною конференцією з торгівлі та розвитку ООН (ЮНКТАД), Міжнародним банком реконструкції та розвитку, Тарифною комісією США. Встановлено, що найчастіше використовується класифікація заходів нетарифного регулювання ЮНКДАТ 2012, згідно із якою нетарифні заходи згруповано за трьома укрупненими напрямками: технічні заходи, пов'язані з імпортом; нетехнічні заходи, пов'язані з імпортом; заходи в галузі експорту. Досліджено динаміку чинних заходів нетарифного регулювання в Україні та світі.

Ключові слова: заходи нетарифного регулювання; класифікація; зовнішньоекономічна діяльність.

Постановка проблеми

У сучасних умовах глобалізації та інтернаціоналізації міжнародної торгівлі, відкритості ринків та стимулювання вільної торгівлі, функціонування регіональних об'єднань та міжнародних організацій значення тарифів як методу регулювання зовнішньої торгівлі поступово зменшується, водночас питання захисту національних виробників та ринків лише загострюються. За таких умов виникає необхідність упровадження розумних заходів протекціоністської політики на основі застосування різноманітних методів нетарифного регулювання, які, із урахуванням простоти впровадження та очікуваного ефекту, видаються доволі доцільними та привабливими.

Недаремно питання застосування заходів нетарифного регулювання перебувають у центрі уваги як урядовців, політиків, підприємців, так і науковців та практиків у сфері зовнішньоекономічної та митної діяльності, оскільки захист національних товаровиробників та ринків – це не лише питання забезпечення їх виживання в умовах висококонкурентної боротьби та лібералізації зовнішніх ринків, але і забезпечення національної безпеки країни через заборону пропуску через державний митний кордон товарів, що можуть завдати шкоду здоров'ю або загрожувати життю людей чи тварин, призвести до заподіяння шкоди навколишньому середовищу; літературних та художніх творів, поліграфічної та іншої друкованої продукції, кіно-, фото-, аудіо- та відеоматеріалів, що пропагують війну, жорстоке поводження, порнографію, ворожнечу на расових, етнічних або релігійних підставах, містять заклики до насильницького повалення конституційного ладу в Україні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Дослідження проблем нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності є актуальним та своєчасним, про що свідчать численні наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, а також діяльність профільних міжнародних організацій та їх оновлена аналітична інформація. Зокрема, оцінювання впливу нетарифних заходів на здійснення зовнішньоекономічної діяльності досліджено у працях О. Беззубченко [1], І. Г. Бережнюк [2], П. Бондаренко [1], О. Демянюк [3], І. Несторишин [2], В. Олефіренко [4], С. Шевчук [5] та ін.

Водночас вітчизняні науковці по-різному тлумачать поняття “нетарифне регулювання”. Т. Корнесва [6] під нетарифним регулюванням розуміє сукупність заходів, спрямованих на захист вітчизняного ринку під час ввезення на митну територію України та вивезення за межі цієї території товарів шляхом встановлення в актах законодавства України правових норм, крім заходів, передбачених в актах законодавства України про митний тариф та у міжнародних договорах України стосовно встановлення, скасування або зміни митних ставок, надання тарифних пільг та преференцій, а також змін у номенклатурі Єдиного митного тарифу України. С. В. Шевчук [5] трактує заходи нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності як дієві та важливі механізми, що забезпечують реалізацію широкого спектра як протекціоністсько-контролюючих, так і стимулюючих завдань, забезпечуючи широке коло інтересів держави (економічних, політичних, екологічних, суспільних, митних) на зовнішній та внутрішній арені.

Однак, незважаючи на вагомі наукові напрацювання, зауважимо, що в контексті дослідження заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності недостатньо уваги звернено на основні підходи до їх визначення та класифікації як на міжнародному, так і на національному рівнях. З огляду на викладене вище особливої актуальності набуває дослідження класифікацій заходів нетарифного регулювання в Україні та у світі.

Формулювання гіпотез і постановка цілей

У дослідженні перевірено гіпотезу щодо відсутності єдиної уніфікованої класифікації заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності на основі проведення дослідження найчастіше використовуваних в Україні та у світі класифікацій, визначення їхніх спільних та відмінних рис. Мета статті – здійснення системного дослідження сформованих класифікацій заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності та аналіз динаміки використання конкретних методів нетарифного регулювання в Україні та у світі.

Методи дослідження

Теоретико-методологічну основу вибраної теми дослідження становлять загальнонаукові методи наукового пізнання: аналізу й синтезу, теоретичного узагальнення, формалізації, спостереження, систематизації.

Виклад основного матеріалу дослідження

Під нетарифними методами регулювання експортно-імпортних операцій прийнято розуміти комплекс заходів заборони-обмежувального характеру, з метою захисту національних виробників, споживачів та ринків, а також задля здійснення ефективної національної економічної політики. У загальносвітовій практиці держави застосовують заходи нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності з огляду на економічні, соціальні, політичні завдання, які постають перед ними.

Тарифні та нетарифні методи регулювання вперше запропонував Секретаріат Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ) наприкінці 60-х років. Згідно з цією Угодою нетарифні методи регулювання визначено як “будь-які дії, крім тарифів, що перешкоджають вільному потоку міжнародної торгівлі”.

Відповідно до ст. 4 Митного кодексу України [7], заходи нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності – це заходи, які не пов’язані із застосуванням мита до товарів, що переміщуються через митний кордон України, встановлені відповідно до закону заборони та/або обмеження, спрямовані на захист внутрішнього ринку, громадського порядку та безпеки, суспільної моралі, на охорону здоров’я та життя людей і тварин, охорону навколишнього природного

середовища, захист прав споживачів товарів, що ввозяться в Україну, а також на охорону національної культурної та історичної спадщини.

Зазначимо, що єдиною прийнятою у всьому світі класифікації заходів нетарифного регулювання поки що не вироблено, а найбільш популярними та використовуваними класифікаціями є класифікації, розроблені Світовою організацією торгівлі (СОТ), Міжнародною конференцією з торгівлі та розвитку ООН (ЮНКТАД), Міжнародним банком реконструкції та розвитку, Тарифною комісією США. Водночас не потрібно недооцінювати роботи зарубіжних та вітчизняних вчених.

Аналіз наявних класифікацій заходів нетарифного регулювання дав підстави зробити висновок, що існує перелік загально визнаних видів нетарифних обмежень, наприклад, квоти, ліцензії, антидемпінгові правила, субсидії, різні податки, які стосуються міжнародної торгівлі, ліцензії, правила митного оформлення, особливості технічного регулювання: технічні бар'єри, оцінювання відповідності тощо. Однак ставлення авторів досліджених класифікацій до трактування ролі внутрішньої політики держави як одного із методів нетарифного регулювання неоднозначне. Для прикладу, А. Деардорф і Р. Стерн [8] зараховують макроекономічну, промислову, фінансову та конкурентну політики держави до специфічних форм нетарифних обмежень, якщо вони впливають на міжнародну торгівлю (табл. 1).

Таблиця 1

Класифікація нетарифних заходів А. Деардорфа та Р. Стерна [8]

Нетарифні обмеження	Приклади заходів
1. Кількісні обмеження, подібні специфічні обмеження	1.1. Імпортні квоти 1.2. Експортні обмеження 1.3. Ліцензування 1.4. Добровільні обмеження експорту 1.5. Валютно-фінансові обмеження 1.6. Заборони 1.7. Вимоги “щодо вмісту місцевих компонентів” 1.8. Дискримінаційні двосторонні угоди 1.9. Бартер
2. Нетарифні платежі та дії, що з ними пов'язані та впливають на імпорт	2.1. Змінні збори 2.2. Вимоги попередніх депозитів 2.3. Антидемпінгове мито 2.4. Компенсаційне мито 2.5. Коригування податків, що застосовується під час перетину кордону
3. Участь держави у торгівлі, застосування обмежень	3.1. Субсидії експортерам, інша фінансова допомога 3.2. Особливості реалізації політики державних закупівель 3.3. Особливості здійснення державної торгівлі, існування державних монополій 3.4. Особливості здійснення державної промислової політики та реалізації заходів із розвитку регіонів 3.5. НДДКР, заходи державної політики у сфері технологій та інтелектуальної власності 3.6. Особливості національної системи оподаткування та соціального страхування 3.7. Макроекономічна політика держави 3.8. Антимонопольна політика держави 3.9. Державна політика щодо залучення іноземних інвестицій 3.10. Протидія та запобігання корупції у сфері міжнародної торгівлі та інвестицій 3.11. Імміграційна політика
4. Митні та адміністративні заходи	4.1. Заходи щодо митної оцінки 4.2. Заходи щодо митної класифікації 4.3. Особливості розмитнення
5. Технічне регулювання	5.1. Санітарно-гігієнічні норми та стандарти якості 5.2. Стандарти безпеки, сертифікація, виробничі стандарти й правила, оцінка відповідності 5.3. Фітосанітарні норми та вимоги 5.4. Правила пакування, маркування товарів, торговельних марок 5.5. Правила щодо реклами та засобів масової інформації

Ступінь впливу нетарифних заходів на світову торгівлю важко кількісно оцінити. Оскільки механізм імplementації та дії відмінний від тарифного регулювання, останнє встановлюється у законодавчому порядку, тоді як нетарифні обмеження можуть запроваджуватися за рішенням як центральних, так і місцевих органів виконавчої влади.

Крім того, вчені А. Деардорф і Р. Стерн виокремлюють інституційні нетарифні обмеження, що впливають із соціальних, політичних і культурних особливостей країни, а також єдині висловили думку, що до нетарифних обмежень необхідно також зарахувати дискримінаційні торговельні угоди.

У сучасних умовах нетарифні обмеження – один із найефективніших засобів дискримінації, блокування та обмеження доступу до ринків збуту. До них традиційно зараховують протекціоністські прийоми (за окремими підрахунками Міжнародної конференції з торгівлі та розвитку ООН (ЮНКТАД) їх налічується понад 800), зокрема урядові субсидії, кількісні обмеження: квотування, ліцензування, упродовження санітарних, фітосанітарних та технічних норм, а також навмисне ускладнення реалізації адміністративних процедур. Світова організація торгівлі як один із провідних суб'єктів, що пропагує ліквідацію економічних бар'єрів у межах провадження митно-тарифної політики та повну лібералізацію зовнішньоекономічних відносин у глобальному масштабі, акцентувала на необхідності повної ліквідації нетарифних бар'єрів, однак, незважаючи на ці заклики, значна кількість країн світу продовжує застосовувати їх і, в окремих випадках, навіть збільшує кількість.

За окремими підрахунками ЮНКТАД, кількісні обмеження становлять до 20 % у загальному обсязі нетарифних заходів, 20 % – внутрішні та прикордонні податкові заходи, менше – технічні норми та правила. Країнами-лідерами використання нетарифних обмежень у світовій торгівлі є США, Японія та ЄС.

Ключовими суб'єктами, що відстоюють зменшення використання нетарифних заходів, жорстку та чітку регламентацію правил і процедур їх використання із забезпеченням інтересів розвитку міжнародної торгівлі, є міжнародні організації та багатосторонні міжнародні форуми, зокрема – Світова організація торгівлі, Організація економічного співробітництва та розвитку, Азіатсько-Тихоокеанське економічне співробітництво, Міжнародна конференція з торгівлі та розвитку ООН та Європейська економічна комісія ООН. Участь країн у цих організаціях передбачає виконання взятих на себе зобов'язань і водночас спонукає до пошуку нових шляхів захисту національної безпеки саме через використання нетарифних заходів регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Водночас зауважимо, що перелічені міжнародні організації, а також національні установи по-різному розуміють і трактують поняття нетарифного регулювання. Про це свідчить наявність різних класифікацій нетарифних заходів, таких організацій та установ.

Найпоширеніші та найпопулярніші класифікації, розроблені ЮНКТАД та СОТ. Згідно із класифікацією СОТ всі заходи нетарифного регулювання поділено на п'ять основних груп:

1. Заходи, які передбачають втручання держави в економіку (наявність пільг виробникам та споживачам локальної продукції; використання експортних субсидій та компенсаційних мит; особливості державних закупівель; особливості здійснення торгових операцій державними підприємствами, інші заходи із обмеження торгівлі).

2. Митні та адміністративні процедури, особливості їх здійснення (оцінка митної вартості; застосування антидемпінгових мит; чинні тарифи та їх структура; наявність консульських та митних формальностей та документів; вимоги щодо зразків товарів).

3. Технічні регламенти, стандарти та інші спеціальні вимоги до товарів (технічні регламенти, стандарти, сертифікація; вимоги до пакування та маркування товарів).

4. Специфічні торгові бар'єри (кількісні обмеження імпорту: квотування, ліцензування, добровільні обмеження експорту; двосторонні дискримінаційні обмеження імпорту; встановлення мінімальних цін; заборони щодо кінофільмів).

5. Імпортні податки та збори (імпортні депозити; консульські формальності, різні прикордонні збори; обмеження за цінами та режимом розрахунків; дискримінаційні збори з автомобілів тощо).

На початку 80-х років ХХ ст. Секретаріат ЮНКТАД з метою систематизації та збирання інформації щодо використання заходів нетарифного регулювання розробив спеціальну базу даних нетарифних заходів, яка складалася із двох частин:

Особливості класифікації та використання заходів нетарифного регулювання

- нетарифні обмеження, які застосовували щодо конкретних товарів.
- нетарифні обмеження загального характеру.

Зазначимо, що база даних нетарифних заходів містила більше ніж 200 видів.

Нетарифні обмеження, які застосовують до конкретних товарів, поділено за п'ятьма критеріями, а останні на 11 підкатегорій, 33 розділи, 34 підрозділи та 23 статті.

Нетарифні обмеження загального характеру, тобто ті, які застосовують до імпорту загалом або до всього імпорту із окремих джерел, поділено на дев'ять глав, які, своєю чергою, на 34 категорії, 59 підкатегорій та 13 розділів.

Сучасна класифікація нетарифних заходів ЮНКТАД передбачає їх поділ на сім основних груп: паратарифні заходи, заходи цінового контролю, заходи фінансового контролю, автоматичне ліцензування, кількісні обмеження, монопольні заходи та технічні стандарти.

Заслужовує на увагу нова класифікація ЮНКТАД, схвалена в 2012 р. низкою міжнародних організацій (групою MAST – Multi-Agency Support Team) [9], яку доволі широко використовують у наш час (табл. 2).

Таблиця 2

Види нетарифних заходів: класифікація ЮНКТАД, версія 2012 р. [9]

Нетарифні заходи	Опис
1	2
Технічні заходи, пов'язані з імпортом	
А. Санітарні та фітосанітарні заходи (СФЗ)	Заходи, що застосовуються з метою: (1) захисту життя та здоров'я людей і тварин від ризиків, які виникають через домішки, забруднювачі, токсини та хвороботворні організми в їжі; (2) захисту людського життя та здоров'я від хвороб рослин і тварин; (3) захисту життя та здоров'я тварин і рослин від шкідників, хвороб або хвороботворних організмів; (4) попередження або обмеження шкоди країні від появи або поширення шкідників; (5) захисту біорозмаїття
В. Технічні бар'єри в торгівлі (ТБТ)	Заходи, що встановлюють обов'язкові та необов'язкові вимоги до характеристик товарів, а також процедури оцінки відповідності товарів вимогам (виняток становлять СФЗ та вимоги до товарів у процесі державних закупівель)
С. Передвдвантажувальна інспекція та інші формальності (ПВІ)	Заходи, що стосуються передвдвантажувальної інспекції та інших формальностей на митниці
Нетехнічні заходи, пов'язані з імпортом	
Д. Заходи із захисту торгівлі, що можуть застосовуватися за певних умов (ЗЗТ)	Заходи, що спрямовані на подолання певних негативних наслідків імпорту на ринку країни-імпортера, зокрема заходи, які стосуються випадків недобросовісної конкуренції та застосування яких зумовлено виконанням певних процедур та інших змістовних вимог
Е. Ліцензування, квотування, заборони та кількісні обмеження з причин, які не стосуються ТБТ та СФЗ (КЗ)	Заходи контролю, покликані головним чином обмежити кількість товарів, які можна імпортувати, незважаючи на те, чи вони походять із різних джерел, чи від одного постачальника

1	2
F. Заходи контролю цін, зокрема за рахунок додаткових податків та зборів (ЗКЦ)	Заходи, що повинні забезпечити контроль над цінами або вплив на ціни імпортованих товарів з метою підтримання внутрішніх цін на певні продукти у випадку, коли імпортовані ціни на ці товари нижчі; встановлення внутрішніх цін на певні товари у випадку коливання цін на внутрішніх ринках чи цінової нестабільності на зовнішніх ринках або для збільшення чи збереження податкових надходжень
G. Фінансові заходи	Заходи, спрямовані на регулювання: 1) доступу до іноземної валюти; 2) її вартості, а також 3) умов платежів
H. Заходи, що впливають (перешкоджають) на конкуренцію	Заходи, що надають ексклюзивні та спеціальні преференції або пільги одній або кільком обмеженим групам економічних агентів
I. Інвестиційні заходи, пов'язані з торгівлею	Заходи, що обмежують інвестування шляхом встановлення вимог щодо вмісту продукції місцевого виробництва або вимог, щоб інвестиції були пов'язані з експортом (для збалансування імпорту)
J. Обмеження щодо розповсюдження	Заходи, що передбачають обмеження на розповсюдження імпортованих товарів у середині країни
K. Обмеження на послуги після продажу товару	Заходи, що обмежують надавання в країні-імпортері послуг виробників експортованих товарів після продажу товару
L. Субсидії (за винятком експортних субсидій)	Заходи, що передбачають фінансовий внесок уряду, державних організацій або приватних осіб, які діють за дорученням або наказом уряду (прямий або потенційно прямий трансфер коштів: гранти, кредити, вливання капіталу, гарантії; списання зобов'язань перед державним бюджетом; надання товарів та послуг або закупівля товарів; тощо), підтримка доходів або цін, що створюють вигоди і є специфічними (для підприємства чи галузі, чи їхніх груп або обмежені певним географічним регіоном)
M. Обмеження державних закупівель	Заходи, які регулюють купівлю товарів державними установами, зазвичай надаючи преференції національним постачальникам
N. Інтелектуальна власність	Заходи, пов'язані із правами інтелектуальної власності в торгівлі (регулювання прав, які стосуються патентів, торговельних марок, промислових зразків, топологій інтегральних мікросхем, авторських прав, географічних зазначень та комерційних таємниць)
O. Правила походження	Закони, підзаконні акти та адміністративні роз'яснення загального застосування, які використовує уряд країни-імпортера для визначення країни походження товару. Правила походження важливі для застосування інструментів торговельної політики, таких як антидемпінгові та компенсаційні заходи, а також для маркування походження та спеціальних заходів
Заходи, пов'язані з експортом	
P. Заходи, пов'язані із експортом (експортні обмеження) (ЕО)	Заходи, які застосовує уряд країни-експортера до товарів, що експортуються

Згідно з цією класифікацією, нетарифні заходи згруповано за трьома укрупненими напрямками: технічні заходи, пов'язані із імпортом; нетехнічні заходи, пов'язані із імпортом; заходи в галузі

експорту. Своєю чергою кожен напрям поділено на групи, а відтак – на підгрупи. Загалом у класифікації виділено 16 груп нетарифних заходів, які позначено буквами англійського алфавіту від А до Р.

Сьогодні ця класифікація є найбільш всеосяжною і придатною для цілей економічного аналізу.

Значення та вплив нетарифних заходів на обсяги торгівлі й добробут населення менш однозначні, порівняно із впливом тарифних обмежень. Негативний вплив нетарифних заходів на добробут проявляється через обмеження торговельних потоків, водночас їхній позитивний вплив – через забезпечення кращої якості та більшого асортименту товарів на ринку.

Згідно із даними порталу Trains [10] – глобальної бази даних щодо заходів нетарифного регулювання, кількість нетарифних заходів, які використовували різні країни світу до всіх товарних груп на 17.09.2021 р., різнилася за трьома укрупненими напрямками. Найбільше використовували технічні заходи, пов'язані з імпортом, зокрема, санітарні та фітосанітарні заходи (А) – 29750, технічні бар'єри торгівлі (В) – 25772, а також заходи, пов'язані із експортом, – 7804, кількісні обмеження – 6438.

Найменшою була кількість нетехнічних заходів, пов'язаних із імпортом, зокрема заходи із захисту торгівлі, що можуть застосовуватися за певних умов (D) – 332.

Згідно із статистичними даними порталу Trains [10] санітарні та фітосанітарні заходи країни найбільше застосовують до трьох товарних розділів: II – продукти рослинного походження – 8731; I – живі тварини; продукти тваринного походження – 6762; IV – готові харчові продукти; алкогольні та безалкогольні напої та оцет; тютюн та його замітники – 5835 санітарних та фітосанітарних заходів. Водночас технічні бар'єри у торгівлі країни світу в 2021 р. найбільше застосовували до товарних розділів: 1) VI – продукція хімічної та пов'язаних із нею галузей промисловості – 6841 захід; найширше використовували ці заходи у 2021 р. Нова Зеландія – 1195, Китай – 1042, США – 585 заходів; 2) XVI – машини, обладнання та механізми – 4738 заходів, а найбільше використовували ці обмеження Китай – 1340, США – 630, Таїланд – 279, Індія – 268, Японія – 234 технічні бар'єри у торгівлі.

Що стосується України, то динаміку чинних заходів нетарифного регулювання наведено у табл. 3 [11].

Таблиця 3

**Динаміка чинних заходів нетарифного регулювання
в Україні протягом 2012–2020 рр. [11]**

Показники	Роки								
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Санітарні та фітосанітарні заходи	5	2	3	3	3	–	11	8	15
Технічні бар'єри в торгівлі	19	6	4	5	5	18	14	15	18
Антидемпінгові заходи	3	2	2	2	1	3	3	8	–
Компенсаційні заходи	–	–	1	–	–	–	1	–	–
Гарантійні заходи	–	1	–	1	–	–	–	3	–
Спеціальні гарантії	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Тарифні квоти	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Експортні субсидії	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Кількісні обмеження	–	1	1	–	–	–	–	–	–
Разом	27	12	11	11	9	21	29	34	33

Статистичні дані свідчать, що Україна є поміркованим ініціатором використання методів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, оскільки найбільша сукупна кількість усіх заходів нетарифного регулювання становила 34 у 2019 р. та 33 у 2020 р. Зазначимо, що у застосуванні заходів нетарифного регулювання простежується аналогія із розвиненими країнами та наведеними вище даними, оскільки найбільшу частку серед них у 2020 р. становили технічні бар'єри в торгівлі – 18, санітарні та фітосанітарні заходи – 15. Спостерігається також використання й інших методів нетарифного регулювання протягом досліджуваного періоду, зокрема, антидемпінгових, гарантійних заходів, кількісних обмежень.

До використання засобів нетарифного регулювання необхідно ставитися із обережністю, оскільки вони не позбавлені дуалізму і можуть мати суперечливі наслідки, а також викликати аналогічну відповідь з боку країн-партнерів. Яскравим прикладом може слугувати введення у 2015 р. імпортного збору на товари, що ввозять на митну територію України для вільного обігу, незалежно від країни походження за ставками: 10 відсотків для товарних груп 1–24 та 5 відсотків відповідно для товарних груп 25–97 згідно з УКТЗЕД [12]. Цей захід був погоджений із країнами-членами СОТ та Міжнародним валютним фондом і мав на меті забезпечити стабілізацію платіжного балансу, нарощення золотовалютних резервів, збільшення надходжень до Державного бюджету в зв'язку зі зростанням обсягів іноземної валюти від ввізного мита та запровадження додаткового імпортного збору, покращення сальдо торгового балансу. Але, на жаль, очікуваних ефектів не було досягнуто, натомість упроваджений захід лише поглибив диспропорції стосовно зменшення реального ВВП країни, призвів до зменшення експорту та втрати позицій товаровиробників на традиційних ринках збуту через зниження їхньої конкурентоспроможності.

Висновки

У сучасних умовах динамічного розвитку міжнародного середовища, лібералізації зовнішніх ринків, створення регіональних угруповань та укладання дво- та багатосторонніх угод про вільну торгівлю перед країнами гостро постають питання забезпечення національної безпеки, захисту національних ринків та виробників від надмірної експансії імпорту. За таких умов особливої актуальності набуває використання заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Водночас треба зауважити, що до їх використання необхідно підходити із обережністю та обґрунтовано, оскільки, як показує в окремих випадках практика, реальні наслідки можуть не співвідноситися із очікуваними.

Встановлено, що існує чимало класифікацій для визначення заходів нетарифного регулювання, але найпоширеніші класифікації Світової організації торгівлі та Міжнародної конференції з торгівлі та розвитку ООН (ЮНКТАД). Водночас остання популярніша й використовується для формування глобальної бази даних щодо динаміки застосування заходів нетарифного регулювання. Крім того, заслуговує на увагу чинна класифікація заходів нетарифного регулювання Світової організації торгівлі, в якій наявна актуальна інформація щодо динаміки використання чинних та ініційованих заходів нетарифного регулювання за країнами-членами СОТ.

Отже, гіпотезу щодо відсутності єдиної уніфікованої класифікації заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності на основі дослідження найуживаніших класифікацій в Україні та у світі, визначення їхніх спільних та відмінних рис можна вважати доведеною, про що свідчать результати проведеного дослідження та узагальнені висновки.

Перспективи подальших розвідок

Перспективи подальших досліджень за цією тематикою можуть полягати у дослідженнях новітніх підходів до класифікацій заходів нетарифного регулювання залежно від змін на міжнародному ринку та геополітичних векторів окремих країн.

1. Беззубченко О. А., Бондаренко П. В. (2018). Оцінка впливу нетарифних заходів на ефективність регулювання зовнішньої торгівлі України та ЄС. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Економіка*, Вип. 15, С. 44–51.
2. Бережнюк І. Г., Несторишин І. В. (2014). Нетарифне регулювання як основний елемент зовнішньоекономічної політики Європейського Союзу. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*, Вип. 118 (частина I), С. 145–151.
3. Демянюк О. (2013). Актуальні проблеми нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні. *Вісник THEU*, № 4, С. 94–102.
4. Олефіренко В. В. (2015). Нетарифне регулювання товарного обміну в глобальній торговельній системі: автореф. канд. екон. наук. Київ. С. 22.
5. Шевчук С. В. (2019). Нетарифне регулювання як важливий механізм забезпечення митних інтересів держави. *Економіка та держава*, № 3, С. 71–77.
6. Корнева Т. В. (2005). Необхідність визначення понять заходів тарифного та нетарифного регулювання при переміщенні товарів через митний кордон України. *Митна справа*, № 1, С. 96–100.
7. Митний кодекс України № 4495-VI (2012). Available at: <http://www.zakon.gov.rada5.ua>.
8. Deardorff, Alan V., and Robert M. Stern (1997). Measurement of Non-Tariff Barriers. OECD Economic Department Working Paper, No. 179.
9. UNCTAD. (2013). Classification of Non-tariff Measures. February 2012 version (UNCTAD/DITC/TAB/2012/2). Edited by UNCTAD: United Nations. Available at: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/ditctab20122_en.pdf
10. TRAINS (2021). The global database on Non-Tariff Measures. Available at: <https://trains.unctad.org/Forms/ProductViewNew.aspx?mode=modify&action=search>
11. WTO (2021). All wto member countries: number of measures. Available at: <http://i-tip.wto.org/goods/Forms/GraphView.aspx>
12. Закон України “Про внесення змін до Митного кодексу України (щодо стабілізації платіжного балансу)” від 28.12.2015 р. № 74. Available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/74-19>
13. Мельник О. Г., Подра О. П., Петришин Н. Я. (2021). Нетарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності: навч. посіб. Львів: Галицька видавнича спілка. 392 с.
14. Гребельник О. П., Стебляк М. Д. (2010). Порівняльний аналіз теоретичних підходів до нетарифного регулювання. *Митна безпека*, № 1, С. 24–34.
15. Григоренко Ю. (2021). Без правил: протекціонізм перетворив торгівлю на війну всіх проти всіх. Available at: <https://gmk.center/ua/posts/bez-pravil-protencionizm-peretvoriv-torgivlju-na-vijnu-vsih-proti-vsih/>
16. Гужва І. (2021). Як вигравати у торгових війнах. Available at: https://zn.ua/ukr/foreign_economics/mozhливosti-neoprotekcionizmu-292197_.html
17. Сидоренко В. В. (2014). Класифікація заходів нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі. *Європейські перспективи*, № 3, С. 93–100.
18. Сторожчук В. (2015). Проведення в Україні розслідувань з питань захисту національного товаровиробника. *Вісник: офіційно про податки*, № 34. Available at: <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/8788>
19. Бураковський І. В., Кравчука К., Мовчан В. (2015). Технічні бар’єри та санітарні та фітосанітарні заходи в міжнародній торгівлі: види, тенденції розвитку, регулювання: посібник державного службовця. К.: Інститут економічних досліджень і політичних консультацій. 243 с.
20. Угода з субсидій та компенсаційних заходів (СКЗ) (1994). Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_015#n334.

1. Bezzubchenko O. A., Bondarenko P. V. (2018). Otsinka vplyvu netaryfnykh zakhodiv na efektyvnist rehuliuвання zovnishnoi torhivli Ukrainy ta YeS [Assessment of the impact of non-tariff measures on the effectiveness of foreign trade regulation in Ukraine and the EU]. *Visnyk Mariupolskoho derzhavnoho universytetu. Serii: Ekonomika [Bulletin of Mariupol State University. Series: Economics]*, Vyp. 15, pp. 44–51.
2. Berezniuk I. H., Nestoryshyn I. V. (2014). Netaryfne rehuliuвання yak osnovnyi element zovnishnoekonomichnoi polityky yevropeiskoho soiuzu [Non-tariff regulation as a key element of the European Union's foreign economic policy]. *Aktualni problemy mizhnarodnykh vidnosyn [Current issues of international relations]*, Vyp. 118 (chastyna I), pp. 145–151.
3. Demianiuk O. (2013). Aktualni problemy netaryfnogo rehuliuвання zovnishnoekonomichnoi diialnosti v Ukraini [Actual problems of non-tariff regulation of foreign economic activity in Ukraine]. *Visnyk TNEU [Bulletin of TNEU]*, No. 4, pp. 94–102.
4. Olefirenko V. V. (2015). Netaryfne rehuliuвання tovarnoho obminu v hlobalnii torhovelnii systemi: avtoreferat k. e. n. [Non-tariff regulation of trade in the global trading system: abstract PhD]. Kyiv, p. 22.
5. Shevchuk S. V. (2019). Netaryfne rehuliuвання yak vazhlyvyi mekhanizm zabezpechennia mytynykh interesiv derzhavy [Non-tariff regulation as an important mechanism for ensuring the customs interests of the state]. *Ekonomika ta derzhava [Economy and State]*, No. 3, pp. 71–77.
6. Kornieva T. V. (2005). Neobkhdnist vyznachennia poniat zakhodiv taryfnogo ta netaryfnogo rehuliuвання pry peremishchenni tovariv cherez mytnyi kordon Ukrainy [The need to define the concepts of measures of tariff and non-tariff regulation when moving goods across the customs border of Ukraine]. *Mytna sprava [Customs business]*, No.1, pp. 96–100.
7. Mytnyi kodeks Ukrainy [Customs Code of Ukraine]. No. 4495-VI (2012). Retrieved from: <http://www.zakon.gov.rada5.ua>.
8. Deardorff, Alan V., and Robert M. Stern (1997). Measurement of Non-Tariff Barriers. OECD *Economic Department Working Paper*, No. 179.
9. UNCTAD. (2013). Classification of Non-tariff Measures. February 2012 version (UNCTAD/DITC/TAB/2012/2). Edited by UNCTAD: United Nations. Retrieved from: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/ditctab20122_en.pdf
10. TRAINS (2021). The global database on Non-Tariff Measures. Retrieved from: <https://trains.unctad.org/Forms/ProductViewNew.aspx?mode=modify&action=search>
11. WTO (2021). All wto member countries: number of measures Retrieved from: <http://i-tip.wto.org/goods/Forms/GraphView.aspx>
12. Zakon Ukrainy “Pro vnesennia zmin do Mytnoho kodeksu Ukrainy (shchodo stabilizatsii platizhnoho balansu)” [Law of Ukraine “On Amendments to the Customs Code of Ukraine (on stabilization of the balance of payments)”] vid 28.12.2015 r. No. 74. Retrieved from: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/74-19>.
13. Melnyk O. H., Podra O. P., Petryshyn N. Ya. (2021). Netaryfne rehuliuвання zovnishnoekonomichnoi diialnosti: navchalnyi posibnyk [Non-tariff regulation of foreign economic activity: a textbook]. Lviv: Halytska vydavnycha spilka, 392 p.
14. Hrebelyk O. P., Steblianko M. D. (2010). Porivnialnyi analiz teoretychnykh pidkhodiv do netaryfnogo rehuliuвання [Comparative analysis of theoretical approaches to non-tariff regulation]. *Mytna bezpeka [Customs security]*, No. 1, p. 24–34.
15. Hryhorenko Yu. (2021). Bez pravyl: protektsionizm peretvoriv torhivliu na viinu vsikh proty vsikh [No rules: protectionism has turned trade into a war of all against all]. Retrieved from: <https://gmk.center/ua/posts/bez-pravil-protekcionizm-peretvoriv-torgivlju-na-vijnu-vsikh-proti-vsikh/>
16. Huzhva I. (2021). Yak vyhravaty u torhovykh viinakh [How to win trade wars]. Retrieved from: https://zn.ua/ukr/foreign_economics/mozhливosti-neoprotekcionizmu-292197_.html
17. Sydorenko V. V. (2014). Klasyfikatsiia zakhodiv netaryfnogo rehuliuвання zovnishnoi torhivli. *Yevropeiski perspektyvy*, No. 3, pp. 93–100.
18. Storozhchuk V. (2015). Provedennia v Ukraini rozsliduvan z pytan zakhystu natsionalnoho tovarovyrobnyka [Conducting investigations in Ukraine on the protection of national producers]. *Visnyk ofitsiino pro podatky [Bulletin officially about taxes]*, No. 34. Retrieved from: <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/8788>
19. Burakovskiy I. V., Kravchuka K., Movchan V. (2015). Tekhnichni bariery ta sanitarni ta fitosanitarni zakhody v mizhnarodnii torhivli: vydy, tendentsii rozvytku, rehuliuвання [Technical barriers and sanitary and

phytosanitary measures in international trade: types, development trends, regulation]. Posibnyk derzhavnoho sluzhbovtsia [Civil servant's manual]. K.: Instytut ekonomichnykh doslidzhen i politychnykh konsultatsii, 243 p.

20. Uhoda z subsydii ta kompensatsiinykh zakhodiv (SKZ) [Agreement on subsidies and compensatory measures]. (1994). Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_015#n334.

O. Podra, N. Petryshyn, L. Nodzhak

Lviv Polytechnic National University,
Department of Foreign Trade and Customs

PECULIARITIES OF CLASSIFICATION AND USE OF NON-TARIFF REGULATION MEASURES

© Podra O., Petryshyn N., Nodzhak L., 2021

Purpose. The purpose of the research is to conduct a systematic study of existing classifications of measures of non-tariff regulation of foreign economic activity and analysis of the dynamics of the use of specific methods of non-tariff regulation in Ukraine and the world.

Design/methodology/approach. The study examined the hypothesis of the lack of a single unified classification of measures of non-tariff regulation of foreign economic activity on the basis of a study of the most commonly used classifications in Ukraine and in the world, determining their common and distinctive features. In order to achieve the purpose of the research, general scientific methods of scientific knowledge were used: analysis and synthesis, theoretical generalization, formalization, observation, systematization.

Findings. It is found out that there are many classifications for non-tariff regulation, but the most common are classifications of the World Trade Organization and the United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), but the last one is more popular and used for formation of a global database on dynamics of non-tariff regulation measures applying. In addition, the current classification of non-tariff regulation measures of the World Trade Organization deserves attention, it contains up-to-date information on the dynamics of the use of existing and initiated non-tariff regulation measures by WTO members. The hypothesis of the absence of a single unified classification of measures of non-tariff regulation of foreign economic activity based on a study of the most commonly used classifications in Ukraine and in the world, their common and distinctive features can be considered proven, as evidenced by the results of the study and generalized conclusions.

Practical implications. The studied classifications are of great practical importance, as they allow international market participants to monitor the use of non-tariff regulation measures. The hold analysis showed that among all non-tariff regulation measures in 2021, most countries in the world used technical measures related to imports, in particular, sanitary and phytosanitary measures (A) – 29750, technical barriers to trade) – 25772, as well as exports-related measures – 7804, quantitative restrictions – 6438. The same can be said about Ukrainian practice of non-tariff regulation measures usage.

Originality/value. It is established that the UNCTAD classification is the most comprehensive and suitable for the purposes of economic analysis. The impact of non-tariff measures on trade as well as on welfare is less clear than the impact of tariff restrictions. On the one hand, non-tariff measures often restrict trade flows, which has a negative impact on welfare. On the other hand, there are a number of non-tariff measures, the application of which contributes to the growth of welfare by ensuring the highest quality of goods offered on the market, which is an independent value for consumers. The use of non-tariff instruments should be treated with caution, as they are not devoid of dualism and may have contradictory consequences, as well as provoke a similar response from partner countries.

Key words: non-tariff regulation measures; classification; foreign economic activity.

Paper type: Research paper.